
Геннадій Щербак, Ганна Овдієнко,
Євген Захаров

**ДОКАЗИ ПРИСУТНОСТІ РФ
У ЗБРОЙНОМУ КОНФЛІКТІ
НА СХОДІ УКРАЇНИ**

Харків
«ПРАВА ЛЮДИНИ»
2021

УДК 355.422:341.311]((470):(477.61/.62))

Щ61

Доповідь підготовлена завдяки фінансової підтримці

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Щ61

Геннадій Щербак, Ганна Овдієнко, Євген Захаров

Докази присутності РФ у збройному конфлікті на сході України / упоряд. Є. Ю. Захаров; ГО «Харківська правозахисна група», ГО «Мирний берег». — Харків: ТОВ «Видавництво „Права людини“», 2021. — 36 с.

ISBN 978-617-7391-81-3

«Харківська правозахисна група» та «Мирний берег», недержавні неприбуткові правозахисні організації, представляють увазі читача доповідь, яка містить докази присутності РФ у збройному конфлікті на сході України у 2014–2020 рр.

УДК 355.422:341.311]((470):(477.61/.62))

ISBN 978-617-7391-81-3

© Геннадій Щербак,
Ганна Овдієнко,
Євген Захаров, 2021

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

РФ — Російська Федерація

ЗС — Збройні сили

НЗФ — незаконні збройні формування

«ЛНР» — самопроголошена Луганська народна республіка

«ДНР» — самопроголошена Донецька народна республіка

СК — слідчий комітет

ФСБ — Федеральна служба безпеки

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

1. Надана у цьому повідомленні інформація є доповненням до раніше виконаного подання щодо насильницьких злочинів, вчинених на сході України, яке громадські організації «Харківська правозахисна група» та «Мирний берег» направили до Міжнародного кримінального суду у 2018 році.

2. Протягом 2020 року Громадська організація «Харківська правозахисна група» та Громадська організація «Мирний берег» провели комплексний збір та аналіз інтерв'ю свідків та очевидців подій на сході України у 2014–2015 році. Головною метою аналізу став збір доказів присутності кадрових військових формувань Російської Федерації (надалі — РФ) та найманців російського походження у збройних формуваннях, що діяли на боці так званих «ЛНР» та «ДНР», а також використання ними транспорту та зброї, що знаходиться на озброєнні РФ.

3. Вихідними критеріями роботи з масивами даних став їх аналіз з метою:

- ідентифікації кадрових військових РФ,
- ідентифікації найманців РФ,
- ідентифікації транспорту та озброєння.

4. Ми вважаємо, що забезпечення транспортом, озброєнням, найманцями та кадровими військовими

«ЛНР» та «ДНР» з боку РФ стало поворотним для ходу та розвитку конфлікту на сході України. За відсутності такого забезпечення, конфлікт не мав би вказаної широкмасштабності, а вчинення злочинів — систематичності. Всі інші види допомоги квазі-державним утворенням з боку РФ були побічними та не мали визначального значення. Доведення факту військової підтримки РФ є головним у визначення сутності конфлікту на сході України.

5. Ідентифікація зброї, транспорту та персоналій відбувалася за наступними критеріями:

- ідентифікація найманців РФ та кадрових військових РФ відбувалася за форменим одягом, розпізнавальними знаками на форменому одязі, етнічними ознаками, національним походженням;
- ідентифікація транспорту відбувалася за номерними знаками, моделями техніки;
- ідентифікація зброї відбувалася за її видом та співставленням з переліком видів зброї, що знаходиться на озброєнні РФ та України.

6. Застосування вищезазначених критеріїв дозволило з розумною впевненістю стверджувати про походження особи, зброї чи транспорту з РФ. Особливу зацікавленість викликали масові випадки, коли опитані очевидці говорили про значні групи російських кадрових військових та (або) великі групи техніки, які бачили. Також цінними були комплексні випадки, коли повідомлялося про ідентифікацію за одразу декількома критеріями, зокрема, було ідентифіковано походження

кадрових військових та їх зброя у одному й тому самому епізоді. Метою нашою роботи, таким чином, був збір непрямих доказів присутності РФ на тимчасово окупованій території, які непрямо вказували на нарощування нею військових потужностей «ЛНР» та «ДНР».

МЕТОДОЛОГІЯ

7. Предметом аналізу був 2381 кейс, задокументований раніше під час проведення інтерв'ю з військовими та цивільними особами та внесені до бази даних Громадської організації «Мирний берег». Кейси були сформовані шляхом інтерв'ювання потерпілих від злочинів, очевидців злочинів та інших учасників подій на сході України. Кейси були зафіксовані по всій території розгортання бойових дій на сході України. Для роботи також використовувалася інформація, здобута із загальнодоступних джерел — дані медіа-ресурсів, енциклопедій, офіційні сайти державних органів, тощо, однак вони не були визначальним джерелом інформації, а служили лише допоміжними інструментами.

8. Як первинне джерело інформації застосовувалися тексти інтерв'ю полонених, очевидців та інших осіб, які могли ідентифікувати членів НЗФ, зброю та техніку, що використовувалася на сході України. Оскільки інтерв'ю є специфічним джерелом інформації внаслідок його суб'єктивності, то віддавалася перевага масовим показанням осіб, що були присутніми під час одних і тих саме подій. При цьому частина інтерв'ю містила у собі показання з чужих слів, які передавали слова кадрових військових та найманців РФ. Крім того, у 2014–2015 році відеозйомки актуальних подій в «ЛНР» та «ДНР» прово-

дили російські пропагандистські телеканали, кореспонденти яких з'являлися на місцях зйомки подій першими, оскільки члени НЗФ завчасно попереджали їх про власні планові заходи. Ролики, відзняті телеканалами РФ, стали виключним джерелом для ідентифікації кадрових військових та найманців, оскільки містили відео- та фотодокази їх присутності в конкретному місці під час конкретних подій.

9. Первинний аналіз даних відбувався шляхом перегляду кожного інтерв'ю, виділення інформації, що розшукується, та внесення її до окремого табличного документа у відповідній категорії. На другому етапі у зібраних по категоріям даних були виділені подібні за змістом свідчення, а також свідчення, що підтверджують одне одного. Ці свідчення вважалися найбільш достовірними, оскільки дві і більше особи, не пов'язані між собою, надавали ідентичну інформацію. На останньому етапі, зрештою, були виділені найбільш типові підтвердження участі РФ на сході України за наступними критеріями: російські розпізнавальні знаки; ідентифіковані російські кадрові військові; ідентифіковані російські найманці; ідентифікований транспорт; ідентифікована зброя.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ КАДРОВИХ ВІЙСЬКОВИХ ТА НАЙМАНЦІВ

10. Було ідентифіковано 159 свідчень про типові розпізнавальні знаки, на підставі яких відбувалася ідентифікація. До розпізнавальних знаків включалися відомості про формений одяг осіб, що брали участь у бойових діях на боці так званих «ДНР» та «ЛНР», відомості про національність, походження, місце проживання, тощо. Дані були отримані під час особистого спостереження опитаними (щодо зовнішнього вигляду озброєних осіб), а також під час особистих бесід з членами НЗФ. Так, один із опитаних вказував: *«...Нас охороняли озброєні автоматами «Калашнікова» військові, які не приховували своєї приналежності до Російської армії. Говорили, що вони з Псковської дивізії, десант»*. Наявність форменого одягу на кадрових військових або співробітниках інших органів вказувала на відкритий характер присутності РФ в ході конфлікту на сході України. Причинами відкритого характеру участі РФ було, зокрема, й те, що відеозаписи з форменими військовими застосовувалися для пропаганди.

11. Нами були задокументовані як групове розміщення військових у форменому одязі РФ, так і індивідуальні кейси. Усього було задокументовано появу більш

ніж п'ятисот осіб. Типовим форменим одягом членів НЗФ була так звана «горка», «дубок» та «пiкселька», тобто камуфляжна форма з особливим малюнком, яка станом на 2014–2015 роки не використовувалася військовими регулярних ЗС України. Крім того, особи, що воювали на боці НЗФ, мали каски встановленого в РФ зразка. Наявність такого форменого одягу свідчила, про його поставки для збройних формувань «ЛНР» та «ДНР».

12. Хоча у більшості випадків формений одяг не мав нашивок чи шевронів, однак саме він активно використовувався російськими регулярними збройними силами. У поодиноких випадках на форменому одязі фіксувалися розпізнавальні знаки ЗС РФ у вигляді шевронів чи нашивок. Подекуди на форменому одязі військових були прапори РФ. Однак частіше таких знаків не було, а для розпізнавання союзників, члени НЗФ використовували білі пов'язки на рукавах. Показовим є зафіксований випадок, коли особа повідомила, що військовим угрупованням командувало декілька озброєних людей у форменому одязі з нашивками — прапором РФ, тоді як рядові солдати підрозділу були одягнуті у такий самий одяг, але мали нашивки «ЛНР» та «ДНР».

13. Ідентифікація проводилася на підставі свідчень потерпілих. Наприклад, один із опитаних описував появу військових так: *«У полон нас взяли групи бойовиків, які склалися з ополченців та росіян. Росіяни дуже сильно відрізнялися за екіпіровкою. Їх форма добре виділялася серед всього іншого. Це була форма типу «Горка» нового зразка. Були також донські козаки з шевронами Донського коза-*

цтва. За їх акцентом я зрозумів, що вони з Російської Федерації».

14. За вказаними вище ідентифікуючими ознаками було встановлено як приналежність окремих груп військових до ЗС РФ чи найманців, так і персоналізовано — окремих осіб. Ми маємо констатувати, що кадрові військові повідомляли про свій статус — наприклад, було повідомлено, що військові є кадровими (служать за контрактом) у Псковській дивізії, в іншому — що він походить із Самари (РФ), а ще в деяких випадках цілі групи військових самі зазначили свою приналежність до регулярних ЗС РФ. Один із опитаних повідомив: *«Перед потраплянням у полон українськими військовими було затримано 8 російських військовослужбовців, які розповіли про те, що їх командування надало наказ відбути на навчання до м. Ростов-на-Дону. Про те, що вони перебувають на території України їм відомо не було. Потрапив у полон під час наступу регулярних військ Російської Федерації неподалік м. Гловайськ. Зі слів російських військових, вони проходили службу у Псковській десантній та Ульяновській танковій бригадах».*

15. Були зафіксовані факти відкритої участі посадових осіб російських спецслужб під час операцій на сході України. Так, один із опитаних вказував: *«Після цього до нас прибули більше 10 офіцерів слідчого комітету Російської Федерації, які були частково у військовій та частково у цивільній формі. Те, що вони були представниками слідчого комітету я зрозумів з того, що у військових були жилети з написом «слідчий комітет РФ» та прибули*

вона на транспорті з позначенням «Слідчий комітет РФ». Крім того, у них в наявності були бланки допитів саме слідчого комітету...». Інший опитаний зазначив: «До 2013 року мешкав в РФ. Під час перебування в РФ познайомився з працівниками спецслужб РФ Олександром та Олексієм, які попереджали, щоб я не повертався в Україну. В травні 2014 приїхав в м. Донецьк в пошуках роботи, де захопили в полон бойовики ДНР. Бойовики відібрали рюкзак, 4 мобільних телефона, ноутбук Асус. Наносили тілесні ушкодження (із вогнепальної зброї вистрелили в ліву долонь, декілька поранень з травматичної зброї на лівій нозі)».

16. Ще один опитаний повідомив, що серед осіб, які його затримували, він бачив полковника митниці РФ, який власне, таким чином і представився. Були й інші особи, які відкрито представлялися кадровими військовими РФ або посадовими особами інших державних органів. Зокрема, нерідко допити проводили кадрові співробітники Федеральної служби безпеки РФ (надалі — ФСБ РФ).

17. На боці «ЛНР» та «ДНР» у збройному протистоянні брали участь члени добровільних формувань РФ — Донського козацтва. Вони були одягнуті у звичний для козацтва одяг у відповідному стилі із шевронами, а також мали на голові особливі шапки — папахи з конкордом невідомого зразка. Представники козацтва звично не приховували свого походження. Один із опитаних стверджував: «07.08.2014 захопили в полон військові РФ «Донські козаки» біля м. Красний Луч. Бойовики відібрали паспорт, військовий квиток, мобільний телефон, гаманець

з грішми та одяг. Висувались вимоги для звільнення з полону. Мене та інших могли обміняти у разі, якщо віддадуть людину, яка є родичем їхнього головнокомандуючого. Тілесні ушкодження не наносили, застосовували моральний тиск, погрожували відрізати вуха, вбити».

18. Окреме питання становить розпізнання громадян РФ серед членів НЗФ за національною ознакою та походженням. Зокрема, певні з них самостійно повідомляли, що вони походять з регіонів РФ (наприклад, із Самари), інших — було впізнано за характерними рисами обличчя, розрізом очей, тощо. У задокументованих випадках повідомлялося про масову присутність бурятів, казахів, якутів серед членів НЗФ, які не проживають локально на території Донецької та Луганської областей.

19. Таким чином, за наслідками проведеного аналізу ми стверджуємо, що зафіксували масові свідчення присутності груп осіб, пов'язаних з РФ: кадрових військових РФ; бійців добровільних збройних формувань, що діють на території РФ (козацтво); посадові особи органів влади РФ (СК, ФСБ).

20. У 47-и випадках нам вдалося ідентифікувати 8 конкретних кадрових військових, які брали участь у конфлікті на сході України, а саме:

- 1) «Керч» (Погодін Вадим Вікторович),
- 2) «Славян» (Дунь Максим Сергійович),
- 3) «Чапай» (Колягін Сергій Валерійович),
- 4) «Бізон» (Пронін Сергій Геннадійович),
- 5) «Жора» (Москальов Юрій Аркадійович),
- 6) «Жук» (Устьянцев Володимир Вікторович),

7) «Колосов» (Бушуєв Олександр Миколайович, вбитий),

8) «Урал» (Сафронов Олександр Володимирович).

21. Під час бойових дій також були захоплені російські кадрові військові, які належали до Псковської, Ульяновської дивізії, проходили службу у 331-й Костромській десантно-штурмовій бригаді ЗС РФ, у підрозділі «СОБР» в РФ.

22. Ми далі ідентифікували окремих найманців (18 осіб), які здійснювали широкомасштабні та систематичні напади на територію Донецької та Луганської областей під керівництвом командування РФ, а саме:

1) Безлер Ігор Миколайович (позивний — «Бес»),

2) Можаяєв Олександр В'ячеславович (позивний — «Бабай»),

3) Козіцин Микола Іванович,

4) Мільчаков Олексій Юрійович (позивний — «Серб», «Фріц»),

5) Кондранін Георгій Олексійович (позивний — «сімнадцять»),

6) Павлов Арсеній Сергійович (позивний — «Моторола», вбитий),

7) Плотницький Ігор Венедиктович комбриг бригади т. зв. «ДНР» (позивний — «Заря»),

8) «Медвідь» (Грішин Олег Григорович),

9) «Рим» (анкетні дані невідомі),

10) «Бабай» (анкетні дані невідомі),

11) «Ромашка» (анкетні дані невідомі),

12) Олег Сухий (журналіст),

- 13) В'ячеслав Пономарьов (позивний — «Чорний»),
- 14) Антон Морозов,
- 15) Діма Харківський,
- 16) Мамієв Олег Анатолійович (позивний — «Мамай», вбитий),
- 17) Стефановський Олександр Анатолійович (позивний — «Мангуст», вбитий),
- 18) Шабаєв Євген Сергійович (позивний — «Лунь», вбитий).

23. Ідентифікація була здійснена на основі 43-х кейсів. У багатьох випадках показання опитаних органічно підтверджували одне одного, зокрема, знаходячись в одних і тих самих обставинах, особи однаково ідентифікували особу.

24. Ідентифікація проводилася на основі показань полонених. Наприклад, один із них повідомив: *«Серед бойовиків був чоловік з позивним «Бізон». Він брав участь безпосередньо в цій операції, наскільки я розумію, це — російський офіцер. Він постійно переговорювався по рації та було чутно, як його називали за цим позивним. Я також раніше чув про цю людину, оскільки він вів переговори з нашим командиром батальйону». Інший полонений зазначив: «Перед потраплянням у полон військовими ЗСУ, які прийняли бій біля с. Червоносільське, затримані 7 військових РФ, які повідомили, що їм керівництво сказало про те, що вони їдуть на навчання. Також вони повідомили, що вогонь по військовим ЗСУ вели виключно офіцери російських ЗС. Військові ЗСУ з одного флангу були оточені військовими Ульяновської танкової дивізії, а з іншого — Псковської десантної дивізії».*

ІДЕНТИФІКОВАНІ ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ ТА ЗБРОЯ

25. Ідентифікувавши категорії осіб, що брали участь у збройному конфлікті на сході України, а також окремих учасників конфлікту (кадрових військових РФ або найманців), ми перейшли до ідентифікації засобів та знарядь, за допомогою яких вони вчиняли злочини або використовували для полегшення їх вчинення. При цьому, перед нами стояла задача не стільки ідентифікувати конкретні одиниці техніки, індивідуалізованої зброї, скільки різновиди транспорту та зброї, які не використовуються ЗС України, але стоять на озброєнні ЗС РФ, чи то виготовляються в РФ. У разі виявлення такої техніки можна стверджувати про, щонайменше, технічну підтримку РФ членів НЗФ, а щонайбільше — можна прогнозувати, що російські кадрові військові мали б виконувати спеціальні кадрові навчання для ефективного користування такою технікою.

26. Транспортні засоби та зброя, що розглядалися у цій доповіді — це незаконні поставки РФ зброї, транспорту та іншого військового устаткування через неконтрольовані ЗС України ділянки кордону та використовувалися у збройному протистоянні на сході України

членами «ЛНР» та «ДНР», а також кадровими військовими РФ, що діяли на тимчасово окупованій території. Вже у листопаді 2014 року компанія «ARES», що займається дослідженнями ринку зброї, опублікувала звіт¹, у якому проаналізовано понад 100 специфічних видів зброї, понад 60 видів боєприпасів та понад 70 моделей пересувних засобів, що застосовувалися у війні на сході України. У звіті зазначається, що проросійська сторона використовує як типову для Збройних сил України номенклатуру зброї, так і унікальні види стрілецької та бронетанкової зброї, що виробляються лише в Росії. За словами Майкла Кофмана, експерта центру Вудро Вільсона, Росія намагається удати, що зброя, яку використовують проросійські збройні формування, походить з захоплених українських складів, але ця версія не підтверджується фактами, зокрема й тому, що більшість складів зброї ще за радянських часів розміщувалася не на сході України, а на заході².

27. Ми задокументували загалом 10 випадків ідентифікації транспортних засобів за розпізнавальними знаками. Зокрема, було зафіксовано використання:

- 1) гусеничної бойової машини піхоти (БМП-2),
- 2) військової вантажівки «Урал»,
- 3) броньованих вантажівок марки «КАМАЗ»,
- 4) танків (найчастіше моделі Т-72, Т-72Б, Т-64, Т-90).

¹ Опубліковано докази: Зброя на сході України походить з Росії // VOA: Режим доступу — <https://ukrainian.voanews.com/a/2559931.html>

² Там само.

28. Зафіксована військова техніка рухалася не поодинокими, а колонами. Тому загальну кількість ідентифікованих одиниць техніки наразі встановити важко через суб'єктивний характер підрахунків опитаними. Фіксувалися також цивільні автомобілі з російськими номерними знаками, однак у більшості випадків номерні знаки були замальовані або зовсім відсутні. Один із опитаних вказував: «Бачив як російські гради обстрілювали територію України. Спочатку перебували в м. Свердловськ Луганської області, потім перевезли в Росію, де допитували співробітники слідчого комітету. Після чого перевезли до м. Краснопартизанськ. Били прикладами автоматів та кулаками по корпусу тіла в районі нирок та в голову, постійно принижували, бойовики погрожували вбивством». Інший опитаний вказував: «Під час допиту побачив, як з території Російської Федерації на територію України заїхала колона танків у кількості приблизно 20 од. Годували у тому числі військовими пайками, виготовленими на території Російської Федерації».

29. Одним із критеріїв, за якими ми стверджуємо про військову допомогу РФ для «ЛНР» та «ДНР» є наявність на озброєнні цих квазі-державних утворень військової техніки, яка вироблена в РФ і одночасно не використовується військовими ЗС України, а отже, не була захоплена під час бойових зіткнень.

30. Загалом було зафіксовано 35 випадків використання військової техніки та зброї, що відповідає вищезгаданім критеріям. Зокрема, було зафіксовано не менше одного випадку використання:

- 1) самохідної артилерійської установки (САУ),
- 2) артилерійської установки НОНА,
- 3) самохідної установки «Град»,
- 4) пушки Д-30, кулемета «Утьос»,
- 5) міномета «Васильок»,
- 6) автомата «Калашніков» — 100 та 105,
- 7) винторезу.

31. Ідентифікація здійснювалася на основі інтерв'ю з очевидцями. Наприклад, один з опитаних стверджував: *«29.07.2014 бойовики ДНР на територію підприємства притягли 3 гаубиці та облаштували вогневі позиції. 23.09.2014 на територію підприємства у супроводі озброєних бойовиків прибув т. зв. мер м. Торез Устьянцев В. В. та повідомив, що підприємство націоналізоване. Продукцію підприємство може реалізовувати тільки на території РФ та країн СНД (окрім України).»*

ВИСНОВКИ

32. Аналізуючи наведену вище інформацію, ми в цілому прийшли до наступних висновків.

33. РФ здійснювало кадрову, технічну та військову допомогу квазі-державним утворенням «ЛНР» та «ДНР». Більшість зібраних нами свідчень датувалася 2014–2015 роками, однак ми не виключаємо, і вірогідно, можемо констатувати, що подібна допомога продовжувалася і в подальшому. При цьому така допомога мала вирішальне значення для розв'язання та ходу конфлікту на сході України. Наявність кадрових військових РФ серед збройних формувань квазі-державних утворень дозволила військовим діяти більш злагоджено та професійно.

34. Слід враховувати, що серед так званих «ополченців» здебільшого не було професіональних військових, які б могли здійснювати командування для успішного завершення операцій. Для того, щоб діяти злагоджено та вести бойові дії з професійною армією ЗС України, були необхідні керівники, якими й стали військові РФ. При цьому частина з них була кадровими, оскільки самостійно зізнавалася у належності до кадрових військових та наявність контрактів з РФ, або ж видала себе форменим одягом тих чи інших підрозділів. Інша ж частина хоч і не була кадровими військовими, але явно прибула з території РФ, про що повідомляла самостійно під час

розмов з полоненими, або ж видавала таку інформацію опосередковано. Зокрема, про зв'язки з РФ вказували етнічні чи інші національні риси військових.

35. Значну роль відіграли російські телеканали, які направляли журналістів для ведення інформаційної пропаганди серед місцевого населення РФ. Хоча сам по собі факт присутності журналістів не може вказувати на координацію конфлікту з РФ, однак явно вказує на бажання здійснювати інформаційну кампанію на підтримку військових дій в «ЛНР» та «ДНР» серед населення. Згадана інформаційна кампанія мала стимулюючий ефект, оскільки ми зафіксували випадки участі в бойових діях російських найманців. Деяких з них нам вдалося ідентифікувати.

36. Ми також стверджуємо, що масштаби військово-технічної допомоги з боку РФ були такими, що дозволили ЗС квазі-державних утворень вести активне та, частково, успішне протистояння ЗС України. За відсутності такої допомоги у вигляді озброєння, ведення активних бойових дій було б неможливим. Ми доходимо висновку про вирішальне значення такої військово-технічної допомоги для ходу конфлікту на сході України. На основі проаналізованих даних ми також можемо зазначити, що військова присутність РФ була зафіксована по всій території розгортання збройного конфлікту на сході України.

37. Ми вважаємо, що зібраних доказів може бути достатньо для підтвердження військово-технічної допомоги РФ та участі регулярних ЗС РФ на сході України.

УТОЧНЕНІ ДАНІ ЖЕРТВ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

38. Перегляд первинних матеріалів по розглянутим кейсам мав результатом також уточнення даних щодо задокументованої кількості жертв насильницьких злочинів, скоєних незаконними військовими формуваннями. В базі даних «Мирного берегу» містяться дані про 10 820 загиблих військових (5672 — ЗСУ та інші законні збройні формування, 5058 — незаконні збройні формування), 2913 загиблих цивільних та 3478 поранених військовослужбовців, а також 1297 осіб, зниклих без вести.

39. У базі даних «Мирного берега» задокументовано 204 незаконних місця несвободи на непідконтрольній території, в тому числі 116 в Донецькій області та 88 в Луганській області. В них утримувалося 3736 ув'язнених, в тому числі 2082 цивільних осіб і 1654 військовослужбовців. При цьому до 692 в'язнів застосовувалися найжорстокіші катування, всі інші ув'язнені стали жертвами жорстокого поводження.

Інфографіка

**Жертви збройного конфлікту
на сході України
у 2014–2020 рр.**

ЗАГИБЛІ, ПОРАНЕНІ

Дані Моніторингової місії Управління Верховного комісара ООН з прав людини

Загибло близько **13 200**

із них не менше **3 069** цивільних*

1 821 1 064 99 49 37

* без урахування 298 загиблих у результаті падіння літака «МН-17» 17.07.2014

Поранено більше **29 000**

7–9 тис. цивільних

У базі даних ГО «Мирний берег»

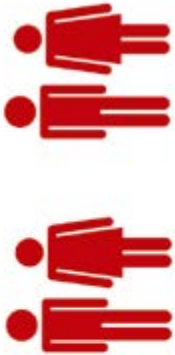
Військовики

10 820 загиблих **3 478** поранених

У базі даних ГО «ХПГ»

Цивільні

3 144 загиблих **3 350** поранених

ЗАГИБЛІ, ПОРАНЕНІ

ГО «Мирний берег» і ГО «ХПГ» задокументовано 108 випадків убивств

50 цивільних

78 – позаду дові страти

по 50 % цивільних і військовиків

24 – закатовано до смерті

58 військовополонених

83 % – на невідконтрольній території

17 % – на контрольованій території

11 цивільних 13 військовиків

19 – на невідконтрольній території

5 – на підконтрольній території

6 – загинули

від поданих пострілів

ЗНИКЛІ БЕЗВІСТІ

Офіційні дані

МВС (15 лютого 2015): **1 331**

Управління НПУ Донецької обл.
(квітень 2014 – початок 2017):
на підконтрольній території
Донецької обл. – **2 727**,
доля **1 053** з них невідома

Луганська обласна ВЩА
(з початку АТО) на підконтрольній
території Луганської обл.:
розшуковуються **1 205**, знайдено
633, доля **572** невідома

Голова СБУ В. Грицак
(початок воєнного конфлікту –
кінець грудня 2017): **403**,
включно з **123** військовиками,
членами добровольчих
батальйонів і силовиками

У базі даних ГО «Мирний берег»

2 878 – за весь час конфлікту

1 425
військовиків

1 453
цивільних

У т. ч.
56 дітей

1 148 – на кінець травня 2018

150
військовиків

998
цивільних

У т. ч.
152
невідомо

НЕЗАКОННО ПОЗБАВЛЕНІ ВОЛІ

Дані Головної військової прокуратури

У базі даних ГО «Мирний берег»

на 20 липня 2018:

на території Донецької та Луганської областей НЗФ утримують більше **3,5 тис.** з них близько **1,7 тис.** – цивільні

204 незаконних місць несповоди

Донецька область – **116**

Луганська область – **88**

МАЙЖЕ ВСІ НЕЗАКОННО ПОЗБАВЛЕНІ ВОЛІ БУЛИ ПІДДАНІ ТОРТУРАМ

3 736 в'язнів

протягом 2014–2018 років НЗФ створено **120 місць незаконного утримання полонених** – українських військовиків, цивільних осіб, у тому числі журналістів і волонтерів

1 654

військовиків

2 082

цивільних

НЕЗАКОННО ПОЗБАВЛЕНІ ВОЛІ

У базі даних ГО «Мирний берег»

МІСЦЯ УТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ З НАЙБІЛЬШОЮ КІЛЬКІСТЮ ПОЛОНЕНИХ:

- будівля Управління СБУ (Донецьк) – більше **225**
- колишня військова частина № 3037 (Донецьк) – більше **190**
- завод «Ізоляція» (Донецьк) – більше **190**
- ІТТ біля Південної автостанції (Донецьк) – більше **400**
- ІТТ МРВ ГУМ ВС України (м. Сніжне, Донецька обл.) – більше **190**
- будівля Управління СБУ (Луганськ) – більше **200**

ЖЕРТВИ КАТУВАНЬ І ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ

У базі даних ГО «Мирний берег»

692 жертви найжорстокіших катувань та **3 044** жертви жорстокого поводження з боку **НЗФ**

Дані УГСПЛ, НУО «Truth Hounds», ГО «ХПГ»

задокументовано **23** випадки затримання людей **українськими силовиками** із них **19** стали жертвами катувань і жорстокого поводження

лише **3** брали участь у насильницьких діях, спрямованих на повалення української влади

інші – учасники ненасильницьких мітингів або цивільні, що не мають жодного стосунку до політичних подій

через місяця несповоди **НЗФ** пройшли більше **6 000** людей, умови утримання яких можна прирівняти до катувань і жорстокого поводження

ЖЕРТВИ ЗАМАХІВ НА ЛЮДСЬКУ ГІДНІСТЬ

- марші полонених, що супроводжувалися образами з боку натовпу
- утримання у приміщеннях з неналежними умовами
- примус до оголення або переодягання чоловіків у жіночу одягу
- важка (неоплачувана) праця, у тому числі облаштування військових споруд
- примус до спостерігання тортур або згвалтування інших осіб
- примус до незаконних дій з державними символами і знаками військової приналежності (спалювання, з'їдання)
- примус до збирання тіл мертвих людей (цивільних, військових) і до їх розчленування

**У ВСІХ ВИПАДКАХ ПРИМУС
ЗДІСНЮВАВСЯ ПІД ЗАГРОЗОЮ
ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЇ АБО ФІЗИЧНОГО НАСИЛЬСТВА**

РУЙНУВАННЯ ЖИТЛА ТА ІНФРАСТРУКТУРИ

У базі даних ГО «ХПГ»

- більше **20 тис.** зруйнованих і пошкоджених житлових будинків
- більше **2 500** об'єктів інфраструктури

Станом на кінець 2017
(з початку бойових дій у 2014)

- пошкоджено **40 тис.** житлових будинків (без уражування будинків, залишених ВПО, і будинків, пошкоджених під час їхнього використання у воєнних цілях)
- серйозно постраждали близько **10 тис.** об'єктів інфраструктури

Одною з причин загибелі й поранення цивільних і руйнації є розміщення артилерії НЗФ у жмлях кварталів, поблизу лікарень, шкіл, дитячих садків тощо й ведення вогню звідти по позиціях ЗСФ, деякі з яких діють симетрично –

**ЦЕ ФАКТИЧНО ОЗНАЧАЄ
ВИКОРИСТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО
НАСЕЛЕННЯ ЯК «ЖИВОГО ЩИТА»**

ВИМУШЕНІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ

Близько **3 млн.** людей були вимушені тікати з місць постійного проживання через ризик загинути

- близько **0,5 млн.** – до Росії та інших країн
- близько **2 млн.** – зареєструвались як ВПО
- близько **0,5 млн.** переселенців не реєструвались

На сьогодні в Україні
близько **1,5 млн.** ВПО

ЗМІСТ

Список скорочень	3
Загальна інформація	4
Методологія.....	7
Ідентифікація кадрових військових та найманців	9
Ідентифіковані транспортні засоби та зброя	16
Висновки	20
Уточнені дані жертв насильницьких злочинів	22
<i>Інфографіка. Жертви збройного конфлікту на сході України у 2014–2020 рр.</i>	23

Публіцистичне видання

**Геннадій Щербак, Ганна Овдієнко,
Євген Захаров**

**ДОКАЗИ ПРИСУТНОСТІ РФ
У ЗБРОЙНОМУ КОНФЛІКТІ
НА СХОДІ УКРАЇНИ**

ISBN 617-7391-81-3

Відповідальний за випуск
Є. Ю. Захаров
Комп'ютерна верстка
О. А. Мірошніченко

Підписано до друку 25.01.2021
Формат 70×100 ¹/₃₂. Папір офсетний.
Умов. друк. арк. 1,45. Гарнітура PT Serif
Наклад 300 прим. Зам. № КС-02/21

ТОВ «ВИДАВНИЦТВО ПРАВА ЛЮДИНИ»
61002, Харків, вул. Дарвіна, 7, кв. 35
Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України
серія ДК № 4783 від 23.10.2014 р.
ел. пошта: distribution.hr.publisher@gmail.com

Друк: ФОП Капуста С. І.
62430, Харківська обл., Харківський р-н,
с. Сороківка, вул. Кринична, буд. 32

ДЛЯ НОТАТОК